

FAMILIA TÂNĂRĂ ÎN SOCIETATEA NOASTRĂ

ANTONELLA MATEI

Având în vedere că în România, după revoluția din 1989, a avut loc o ajustare demografică la degradarea condițiilor de trai, s-a încercat stabilirea măsurii în care nesiguranța economico-financiară influențează tinerele cupluri. Au fost avute în vedere familiile tinere considerând că tocmai acestea au fost profund afectate de schimbările soci-economice survenite după revoluția din anul 1989, tânărul cuplu având de înfruntat dificultăți specifice perioadei de tranziție.

S-a pornit în acest demers de la teoria lui Lloyd Saxton¹ care susține că o relație maritală viabilă implică cu necesitate satisfacerea nevoilor de bază considerate a fi: cele materiale, sexuale și psihologice. În continuare dorim să testăm această teorie în condițiile României.

Datele de bază se referă la 500 de tineri căsătoriți și au fost reținute dintr-o cercetare pe tema *Tineretul în România Actuală* efectuată de Institutul de Cercetare a Calității Vieții în 1994.

Cercetarea despre tineretul din România, nefiind centrată pe problemele urmărite aici, s-a încercat completarea ei cu o analiză calitativă realizată prin interviu. Dintre itemii chestionarului au fost selecționați cei referitori la:

I. Standardul economic de viață al tinerei familii, incluzând aici:

1. venitul tinerei familii
2. percepția subiectivă a nivelului economic
3. ajutorul acordat tinerei familii de către părinți
4. locuința tinerelor familii

II. Locul familiei în ierarhia de valori a tinerilor

III. Satisfacția față de familie

Rezultatele cercetării

I. Standardul economic de viață al tinerei familii

I.1. Venitul tinerei familii

„Cum estimați veniturile familiei dvs. în raport cu necesitățile?”

	%
1. nu ne ajung nici pentru strictul necesar	28
2. ajung numai pentru strictul necesar	39
3. ajung pentru un trai decent dar nu permit cheltuieli mai deosebite	24
4. permit cheltuieli mai deosebite dar cu eforturi	7
5. în general, pot obține ce doresc	1

} 67 } 91

¹ Lloyd Saxton, *The Individual, Marriage, And The Family*, California, 1986, p. 24, Chapter 7, The Nature of Marriage.

După cum se observă, situația economică a familiei lor, așa cum e percepută de membrii cuplului, este relativ scăzută. Putem constata că în jur de 28% sunt sub pragul absolut de sărăcie, 39% se plasează la nivelul unui minim absolut de viață deci reușesc să trăiască la nivelul strictului necesar. Se poate considera, deci, că aproape două treimi dintre familiile tinere dispun de resurse economice doar la nivelul minimului necesar de viață sau chiar sub acest minim.

Împreună cu cei care consideră că veniturile le ajung pentru un trai decent dar nu le permit cheltuieli mai deosebite sunt 91%.

I.2. Percepția subiectivă a nivelului economic

„Dvs. personal vă considerați în prezent sărac(ă)”?

	%
Da	49
Nu	51

Aproximativ jumătate dintre membrii tinerelor familii se consideră săraci. O mare parte au nevoie de ajutorul acordat de către părinți.

I.3. Ajutorul acordat tinerei familii de către părinți (socri)

(% din subiecți)

	Bani	Alimente	Alte bunuri nealimentare	Ajutor la crescut copiii	Ajutor gospodărie
1. Foarte mult	9	19	9	23	17
2. Destul de mult	24	32	19	18	23
3. Puțin	34,5	28,3	31	11	17
4. Deloc	21	11	25	13	25
5. Nu e cazul	10	9	14	35	18

Deși din distribuția subiecților pe ocupații a rezultat că doar 4,2% studiază și 6,7% sunt șomeri (deci 10,9% nu dispun de venit salarial), vom observa, din tabelul de mai sus, că 67,5% dintre tinerii căsătoriți sunt ajutați încă de părinți cu bani.

Banii nu sunt singurul ajutor pe care o familie tânără îl primește de la părinți (socri). Astfel, 79,3% sunt ajutați cu alimente.

59% dintre familiile tinere sunt ajutate de către părinți și cu alte bunuri nealimentare.

57% dintre familiile tinere sunt ajutate în îndeplinirea unor sarcini în gospodărie.

52% dintre familiile tinere sunt ajutate să-și îngrijească copiii.

Ajutorul acordat în alte domenii cum ar fi: achiziționarea de bunuri casnice (mobilă, aragaz, frigider) precum și cel acordat achiziționării mașinii nu este semnificativ.

Deci, deși constituită într-un nucleu familial, tânăra familie nu este independentă din punct de vedere material de familia de proveniență. Acest lucru este accentuat în cadrul familiei tinere care locuiește cu părinții.

I.4. Locuința

Prețul apartamentelor a crescut dramatic în ultimii 4 ani. Între 1990 – 1992 familiile care locuiau într-un apartament de stat au avut posibilitatea să și-l cumpere la un preț accesibil.

Cuplurile care s-au căsătorit după această dată, sau care la acea dată nu dispuneau de locuință, se confruntă astăzi, poate, cu cea mai mare dintre dificultățile impuse de perioada de tranziție. A-ți cumpăra o casă a devenit, la prețurile actuale, aproape imposibil. Chiriile la particulari sunt foarte mari iar statul nu mai asigură locuințe din fondurile sale.

Dintre membrii familiilor tinere chestionate 36% locuiesc cu părinții și 64,1% locuiesc singuri.

Tipul de locuință proprie poate fi:

1. apartament chirie stat	4,7%
2. chirie particulari	6,2%
3. cămin	4,7%
4. proprietate personală	48,3%

Peste două treimi dintre cei care locuiesc singuri dețin apartamente proprietate personală. Să vedem însă, condițiile de cumpărare a acestor apartamente:

1. înainte de 1990	14,7%
2. între 1990 – 1992	27,4%
3. recent, la actualele prețuri	5,8%

Numărul camerelor de care dispun este apreciat a fi:

1. suficient atât în prezent cât și în viitor	27,6%
2. suficient în prezent, insuficient în viitor	35,6%
3. insuficient și în prezent și-n viitor	36,3%

Dacă 27% apreciază numărul camerelor a fi suficient și-n prezent și-n viitor; 72% consideră că cel puțin pentru viitor spațiul în care locuiesc este insuficient.

Să vedem dacă părinții (socrii) îi pot ajuta pe tinerii căsătoriți să-ți cumpere locuința:

1. perspectivă de ajutor	24%
2. fără perspectivă de ajutor	59%

După cum se vede, 59% nu cred că părinții îi pot ajuta, pe când 24% așteaptă un ajutor de la părinți.

De altfel, anticipând puțin, vom vedea că unul dintre marile obstacole pentru căsătorie este considerat de 63% subiecți tocmai lipsa locuinței.

II. Locul familiei în ierarhia de valori a tinerilor

La întrebarea „care din următoarele considerați că sunt cele mai importante în viață?” cu variantele de răspuns:

1. banii	45,5%
2. bunurile materiale	7,3%
3. o locuință corespunzătoare	36,5%
4. prestigiul social	12,5%
5. o familie armonioasă	68,8%
6. copiii	28,8%
7. o ocupație care să-ți placă	25,6%
8. distracțiile	1,6%
9. prietenii	9,7%
10. libertatea	15,1%
11. dragostea	20,9%
12. cinstea	22,0%

68,8% dintre tinerii căsătoriți consideră că a avea o familie armonioasă este cel mai important în viață. Familia ocupă primul loc în ierarhia valorilor. Ținem să subliniem că și în rândul tinerilor necăsătoriți se constată aceeași viziune asupra ierarhiei valorilor.

Pe locul 2 ca frecvență a răspunsurilor afirmative ar fi banii, pe locul 3 locuința corespunzătoare, pe 4 copiii.

Toate acestea arată o puternică valorizare a universului intim, domestic.

III. Să vedem în continuare satisfacția față de viața de familie.

Foarte nesatisfăcut	2%
Nesatisfăcut	3%
Nici satisfăcut, nici nesatisfăcut	12%
Satisfăcut	47%
Foarte satisfăcut	29%

Deci satisfacția față de viața de familie este în mod surprinzător foarte mare în cadrul familiilor tinere. 47% sunt satisfăcuți de viața de familie, în timp ce 29% sunt foarte satisfăcuți.

Ultimul item analizat este cel referitor la *numirea* obstacolelor care ar sta în calea întemeierii unei familii.

Variantele de răspuns au fost:

1. lipsa locuinței	63%
2. veniturile mici	46%
3. nesiguranța locului de muncă	36%
4. dificultatea de a-ți găsi un partener	24%

63% au considerat că principalul obstacol în calea întemeierii unei familii este lipsa locuinței. Al doilea obstacol e considerat a fi reprezentat de veniturile mici.

Analiza corelațiilor dintre condițiile materiale de existență ale tinerelor cupluri și satisfacția față de viața de familie nu a confirmat ipoteza legăturii dintre ele, având de-a face cu elemente relativ independente. Acest lucru s-a constatat atât în privința aprecierii nivelului veniturilor cât și în privința aprecierii locuinței. Este posibil totuși ca o anumită influență în obținerea acestui rezultat să se datoreze numărului relativ mic al subiecților căsătoriți chestionați.

În acest scop a fost alcătuit un ghid de interviu. În cadrul acestei anchete au fost intervievați un număr de 40 subiecți căsătoriți sau care conviețuiau, între 18 – 30 ani, de ambele sexe și din diferite categorii socio-profesionale.

Interviul a fost structurat pe 4 mari capitole ce au urmărit surprinderea a tot atâtea aspecte ale vieții de familie și anume:

- I. Situația economico-financiară a cuplului în momentul realizării interviului;
- II. Nivelul aspirațiilor;
- III. Armonia cuplului;
- IV. Percepția subiectivă a posibilelor consecințe pe care le-ar antrena nașterea unui copil (sau a încă unui copil pe lângă cel, cei auuți) asupra situației economice și armoniei cuplului.

I. Situația economico-financiară a cuplului

În prima parte a interviului au fost incluse întrebări referitoare la: venitul soțului, soției; locuința soților și bunurile materiale realizate.

Bazându-ne pe datele obținute prin interviu, s-a efectuat o clasificare a veniturilor salariale obținute de un cuplu. Astfel, cuplurile interviuate au fost împărțite în cupluri cu venit minim, mediu și maxim.

Venitul salarial mediu pe economia națională este de 130.000 lei/lună.

Venitul salarial minim pe familie a fost considerat (pentru cuplurile din cadrul cercetării) între 65.000 – 80.000 (5 familii au acest venit).

Venitul salarial mediu: între 100.000 – 200.000 (2 familii au acest venit).

Venitul salarial maxim: 280.000 – 380.000 (5 familii dispun de acest venit).

În concluzie situația materială a cuplului depinde de următorii factori:

a) statutul de ocupare; cuplurile în care ambii soți lucrează au un nivel economic superior. În schimb, dacă unul din membrii cuplului nu lucrează din diferite motive (șomaj, studii, casnică) nivelul economic al familiei se degradează semnificativ;

b) adoptarea unei poziții flexibile în plan ocupațional. Astfel, tinerii care nu s-au mulțumit cu locul de muncă deținut și au încercat și alte strategii de adaptare la condițiile tranziției au venituri și bunuri materiale în proprietate la un nivel mai bun. Dintre cuplurile interviuate am întâlnit această situație ilustrată prin următoarele cazuri: emigrare temporară în scopul de a munci; întreprinderi private; lucrul în sectorul particular;

c) ajutorul din partea părinților și chiar nivelul de trai al familiilor de proveniență.

Majoritatea familiilor tinere interogate locuiesc cu părinții. Un număr mic de cupluri dețin apartamente proprietate personală și dintre acestea mai mult de jumătate au fost ajutate de părinți să și le cumpere.

Foarte multe cupluri au afirmat că nu dispun în proprietate personală de nici un fel de bunuri materiale de uz îndelungat.

Se constată, în principal din acest punct de vedere, două categorii de cupluri:

– pe de o parte, cupluri care au apartament proprietate sau locuiesc în apartamente închiriate, deci singuri, aceste cupluri dispunând de anumite bunuri materiale (mobilă, TV, frigider etc.).

– și pe de altă parte cupluri care locuiesc cu părinții și nu dispun de bunuri personale (unele cupluri dispun de un TV color sau o combină).

II. Nivelul de aspirații a fost măsurat prin identificarea directă a expectațiilor așa cum sunt acestea percepute de către subiecți, vis a vis de situația economică și de carieră.

Am încercat să surprindem dacă expectațiile tind să devină manifeste concretizându-se în scopuri, obiective, sau să treacă în latență, rămânând un simplu deziderat care ar fi de dorit să fie realizat, obținut, dar pentru realizarea căruia nu este întreprins nimic. Pe scurt, s-a observat dacă aspirațiile membrilor cuplului conjugal sunt active sau pasive. Aceasta s-a realizat prin intermediul a doi itemi: primul referindu-se la măsura în care subiectul așteaptă anumiți factori ce pot influența pozitiv situația economică a cuplului (ca: moștenire, câștiguri, loto etc.) al doilea fiind un prognostic asupra propriei atitudini față de dinamica raportului aspirații-realizări.

Nivelul de aspirații economice al cuplurilor intervievate depinde în mod esențial de realizarea aspirației de locuire. Astfel, dacă facem inventarul principalelor aspirații ale cuplurilor care au deja locuință proprie, în raport cu cele care sunt obligate să conviețuiască cu părinții, observăm o diferență netă:

1. cuplurile care dețin deja o locuință au expectații orientate în primul rând spre dotarea cu bunuri definitorii pentru standardul economic. Observăm că nici un cuplu nu și-a exprimat dorința îmbunătățirii locuinței avute (dimensiune, confort, așezare centrală);

2. cei care nu dețin o locuință proprie își doresc în primul rând realizarea acestui deziderat, ceea ce ne conduce la concluzia că rolul fundamental în nivelul de aspirații este jucat de condițiile de locuit nu în sensul strict ci în sensul social și psihologic de asigurare a nevoii de protecție, autonomie, autorespect și ilustrare a realizării personale.

Tinerii nu au alte aspirații atât timp cât nu este îndeplinită aceasta, considerată ca esențială și obligatorie.

O altă dihotomie este legată de pregătirea școlară care în societatea noastră este o expresie a categoriei socio-profesionale. Astfel, cei cu nivel de școlarizare mai redus au aspirații mai modeste mulțumindu-se cu ceea ce au sau dorindu-și un loc de muncă (în cazul în care nu-l au) sau un nivel de trai decent. În schimb, cei cu studii superioare au o listă de aspirații mult mai bogată cuprinzând bani,

automobile, dotarea locuinței cu bunuri de folosință îndelungată (video, mobilă, frigider, aragaz).

De fapt, nivelul pregătirii școlare creează o diferențiere netă și-n planul aspirațiilor profesionale: dacă cei cu studii gimnaziale și liceale se mulțumesc cu funcția și activitatea profesională pe care-o desfășoară („nu am pretenții”; „nu mă interesează”; „nu am ambiții”) cei cu studii superioare sunt foarte interesați în promovarea profesională, cariera constituind o parte esențială a vieții și a ierarhiei de valori.

Referindu-ne acum la atitudinea – pasivă sau activă – în raport cu realizarea nivelului de aspirații dorit observăm că predomină pasivitatea. Astfel, cei care nu dețin o locuință așteaptă o ipotetică moștenire sau chiar un câștig la loto. Majoritatea nu vede o soluție viabilă de îmbunătățire a nivelului de trai în actualele condiții mulțumindu-se cu ceea ce au. S-au remarcat totuși și câteva poziții mai active cum ar fi: găsirea unui alt loc de muncă; activități suplimentare; mutarea în altă localitate în vederea unui post mai bun și emigrarea.

III. Armonia cuplului. S-a încercat ca prin întrebări referitoare la:

1. Perceperea subiectivă a armoniei cuplului;
2. Modul și gradul în care neajunsurile economice se răsfrâng asupra înțelegerii dintre ei;
3. Comunicarea dintre membrii cuplului;
4. Proximitatea emoțională dintre ei;
5. Gradul de cooperare;
6. Viața sexuală;
7. Participarea în comun la diferite forme ale vieții sociale, să fie surprins acest aspect al vieții de familie, aspect denumit cu termenul generic de *armonia cuplului*.

1. Marea majoritate își clasifică cuplul ca fiind *armonios*. Un singur cuplu afirmă că are dificultăți. Să vedem dacă lucrul este adevărat, dacă există o satisfacție maritală deplină în cadrul acestor cupluri.

2. Referitor la măsura în care *neajunsurile economice* au repercusiuni asupra relațiilor dintre membrii cuplului, cei mai mulți au afirmat că acest lucru le creează mari probleme. Doar 4 cupluri dintre cele 20 investigate afirmă că nu au avut neînțelegeri, certuri pornind de la aspectul financiar. Aceste 4 cupluri fac parte dintre cele catalogate ca având venituri maxime. Reacțiile apărute vis a vis de problemele financiare sunt de trei tipuri:

a) Cupluri care consideră că există un stres economic general și că acesta îi și face să devină nervoși, tensionați și irascibili („există o stare de tensiune când nu ai bani să cumperi alimente și, în general, suntem amândoi foarte iritabili, nervoși”; „suntem stresați și nervoși amândoi”).

b) Cupluri care se certă pornind de la dificultăți financiare („Din cauza banilor ne certăm mult mai des decât din orice alt motiv”; „ne certăm foarte des, chiar zilnic, dar ne împăcăm”).

c) Cupluri în care ambii sau unul dintre parteneri muncește foarte mult pentru a câștiga bani („Pentru a câștiga minimum de bani necesari pentru un trai decent soțul lucrează 10 ore pe zi inclusiv sâmbătă și duminică”).

3. *Comunicarea verbală și nonverbală* este esențială pentru o relație conjugală autentică. Marea majoritate (cu câteva excepții a unor cupluri în care doar unul dintre parteneri este deschis spre o comunicare eficientă) consideră că realizează o comunicare eficientă cu partenerul. Foarte des însă sinceritatea comunicării se reduce în căsătorie doar la problemele legate de aspectele materiale, de copii, de relațiile cu ceilalți, omițându-se că o comunicare intimă se creează mai ales prin comunicarea sentimentelor, prin gesturi de tandrețe, prin priviri.

4. *Proximitatea emoțională dintre parteneri.* Și aici, marea majoritate a membrilor cuplului se consideră apropiați afectiv unul de celălalt, fiecare rezonând la viața afectivă a celuilalt.

Doar în 2 cupluri ar fi prezentă o răceală afectivă („Soțul meu nu se arată dragăstos, nu mă ia în brațe...”).

5. *Gradul de cooperare.* Cooperarea maritală apare când ceea ce face fiecare dintre soți este atât în beneficiul personal cât și al partenerului. Excluzând cuplurile care locuiesc cu părinții (în care părinții fac toată munca în gospodărie) restul cuplurilor își împarte în mod egal sarcinile din gospodărie. Pentru un număr de 3 cupluri e valabil faptul că soția se ocupă mai mult de aceste sarcini, dar acestea sunt cazurile în care soția nu este salariată.

6. *Viața sexuală.* Din datele furnizate de interviu a rezultat că există doi factori majori care influențează negativ viața sexuală a cuplurilor tinere. Aceștia sunt:

a) coabitarea cu părinții în același spațiu locativ. Aceasta implică o oarecare răceală, distanțare afectivă între soți și faptul că ei nu pot avea relații sexuale când își doresc (relațiile sexuale devin mai rare).

b) Preocupați mai mult să facă rost de bani (fie prin ore suplimentare, fie prin încercarea de a obține alte venituri decât cele salariale) membrii cuplului ajung să fie foarte oboșiți, aceasta conducând tot la o frecvență mai redusă a relațiilor sexuale.

7. *Participarea în comun a partenerilor la diferite forme ale vieții sociale.* Aici, singurul factor perturbator este constituit tot de preocuparea majoră de a face rost de bani, membrii unor cupluri muncind foarte mult, practic, nu mai dispun de timpul fizic necesar pentru a ieși împreună.

În rest, majoritatea cuplurilor își petrece timpul liber împreună, chiar dacă unii afirmă că nu dispun de venituri cu care să se distreze cum ar dori.

Toate acestea reflectă un grad crescut de satisfacție conjugală.

IV. Ultimul capitol al interviului a fost consacrat **perceperii subiective a posibilelor consecințe pe care le-ar antrena nașterea unui copil**. Aceste consecințe au fost analizate pe 3 planuri:

a) situația economică. Majoritatea cuplurilor a perceput acest fapt ca având repercusiuni negative („groaznic, din cât nu avem, să mai creștem și un copil”, „ar fi f. f. f. f. f. greu”; „ce să-i dau să mănânce, cu ce să-l îmbrac?”). Cuplurile apreciază nașterea unui copil ca având efecte negative pe acest plan, indiferent de venitul salarial de care dispun.

b) cariera profesională. Membrii cuplurilor care au studii superioare apreciază că nașterea unui copil ar avea consecințe negative asupra realizării, împlinirii profesionale. Cei cu studii medii apreciază că nu ar avea repercusiuni („nu contează”).

c) armonia cuplului. Majoritatea cuplurilor au afirmat că acesta ar fi consolidat prin nașterea unui copil. Doar două cupluri consideră că din moment ce nici unul dintre parteneri nu-și dorește copil, nașterea acestuia ar avea consecințe disfuncționale pentru cuplu.

Referitor la dorința de a avea copii s-au constatat patru situații:

1. cupluri care nu doresc copii (5 familii nu-și doresc copii. Două dintre ele au deja copii);

2. cupluri care își doresc copii chiar dacă au afirmat că pe plan economic nașterea unui copil ar avea repercusiuni negative (4 familii).

3. cupluri care își doresc copii dar amână nașterea lor pentru că acum nu își permit să aibă un copil (9 familii);

4. cupluri care își doresc copii, dar consideră că, oricât și-ar dori aceasta, nu vor da naștere nici măcar unui copil.

„Îmi doresc mai mulți, dar nu o să fac nici măcar unul” (2 familii)

De observat că veniturile salariale nu au legătură (cel puțin nu una evidentă) cu dorința de a avea copii. De exemplu, un cuplu care este încadrat la venituri maxime nu își dorește copil. În schimb, un alt cuplu tot cu venituri maxime își dorește.

De asemenea, nu există o corelație nici între dorința de a avea copii și faptul dacă cuplul dispune sau nu de locuință (din 5 familii care nu-și doresc copii, 4 dispun de apartament).

Concluzii

După cum a rezultat atât din analiza datelor cercetării „Tineretul în România actuală” cât și din datele furnizate de interviu, membrii tinerelor familii sunt satisfăcuți de viața familială.

Din cercetarea întreprinsă a rezultat că factorul economic, material are o influență perturbatoare dar nu determinantă asupra cuplurilor tinere.

Astfel, locuința pare să nu fie percepută ca un bun material. Multe dintre familiile tinere sunt puse în situația de a locui cu părinții, fapt cu implicații majore

asupra autodezvoltării cuplului ca entitate independentă, afectând și gradul său de maturizare și responsabilitate în adoptarea rolului parental – conjugal.

De asemenea, după cum am văzut conviețuirea cu părinții (socrii) în cadrul aceluiași spațiu locativ are în cele mai multe dintre cazuri efecte inhibitorii asupra vieții sexuale a cuplului. Cuplul tânăr nu-și dorește „o casă” ci un loc al său, unde să fie doar cei doi.

Pe de altă parte, și factorii materiali ambientali au un efect psihologic ei acționând în sfera trebuințelor și a aspirațiilor.

Spațiul locativ este și o oglindă a nivelului de confort material, dar și a evenimentelor, a stărilor afective. Membrii acestor cupluri nu dispun de locuință, toate acestea conducând la frustrări, insatisfacții.

Tot la frustrări majore poate conduce și dorința de a avea copii, dar a nu-ți permite să-i ai. Chiar și amânarea datei pentru a aduce pe lume un copil poate constitui o insatisfacție.

BIBLIOGRAFIE

1. Lloyd Saxton , *The Individual, Marriage and The Family*, California 1986;
2. Eric Berne , *Games People Play*, New York, 1964.
3. Ronald Levant, *Family Therapy*, New Jersey, 1984.
4. Dicks Henry, *Material Tension*, London, Boston, 1983.
5. Lisa Parkinson, *Separation, Divorce and Families*, British Association of Social Workers, 1987.
6. Virginia Satir, *Peoplemaking*, Palo Alto, California, 1972.